

УДК 811.161.2''28(477.42=438)

Валентина Титаренко

Житомирський державний університет імені Івана Франка

**ЗАПОЗИЧЕНІ НАЗВИ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕГАТИВНИХ
ДІЙ ЛЮДИНИ В ПІВНІЧНОУКРАЇНСЬКИХ
ПАМ'ЯТКАХ XVI – XVII СТ.**

У статті на матеріалах північноукраїнських актових книг XVI – XVII ст. досліджено іншомовний вплив на формування групи лексики, яка вказує на нечемні, злісні вчинки людини. У виявлених словах проаналізовано лексико-семантичні зміни, простежено їх еволюцію в українській мові.

Наповнення тематичних груп лексики словами іншомовного походження в староукраїнський період досліджували українські (Л. Гумецька [1–7], Д. Гринчишин [8–10], М. Рогаль [11–12], І. Шаровольський [13], Д. Шелудько [14], С. Гриценко [15], Л. Гонтарук [16] та інші) і польські (М. Карплюк [17], М. Лесів [18–21], Й. Кость [22], Т. Лер-Сплавинський [23–24], С. Урбанчик [25] та інші) мовознавці. Водночас північноукраїнські пам'ятки в такому аспекті досліджені принагідно, оскільки частина текстів опублікована нещодавно.

Специфіка актових книг викликала широку фіксацію слів і словосполучень на позначення нечемних, злісних учинків та негативних дій людини. Відзначена підгрупа в досліджуваній період активно поповнювалася словами іншомовного походження. Численними були лексеми польського походження. Номен *до(т)кливы(и)* (Житомир 1605, ДМВН: 46; Житомир 1611, АКЖГУ: 67; Житомир 1635, АЖГУ: 168) (стп. *dotkliwy* [BES I: 292]) у досліджуваних контекстах уживався в переносному значенні ‘дошкульний, образливий’: *до(т)кливая протєстаця* (Житомир 1611, АКЖГУ: 67), *словы... дотъкливыми* (Житомир 1635, АЖГУ: 168), *соромтечи мене словами неу(ч)стивыми и до(т)кливыми* (Житомир 1605, ДМВН: 46). Лексему та похідні від неї задокументовано в словнику Б. Грінченка та СУМі: *доткливий, доткливість, доткливо* [СГр I: 434; СУМ II: 394]. Полонізм *замешанє* (Житомир 1650, Сл.УМ 10: 113) (стп. *zamieszanie* [ESB: 326]) у житомирській книзі виявлений зі значенням ‘колотнеча’: *под час того замешаня межи войском Запорозским и Речю-Посполитою...* До нашого часу лексема зазнала модифікації семантичної структури: ‘стан збентеження, зникловоїсті’, ‘загальна розгубленість, раптове безладдя; сум'яття’ [СУМ III: 214]. Лексема *умысль: умысло(м) злым наехали до помененое має(т)ности...* (Луцьк 1613, СР: 153) (п. *umysł* [Br: 350; Тимченко 2: 429]) ‘намір’ у сучасній мові вживається без значних семантичних змін: ‘задалегідь обдуманий план, намір, переважно

© Валентина Титаренко, 2013

таємний, вартісний осуду' [СУМ Х: 439]. Слово *завзятисе* (Житомир 1649, ДМВН: 180) (стп. *zawziąć się* [Br: 640]) 'заповзятися' засвідчено в словнику Б. Грінченка з розширеною семантикою: 'ставити собі за мету, прагнути до чогось', 'озлобитися, нападати на кого-небудь' [СГр II: 15], а в сучасній українській мові лексема вже належить до стилістично обмеженого пласту, оскільки маркується як розмовна [пор.: СУМ III: 45].

Більшість полонізмів, виявлених у досліджуваних пам'ятках, стали архаїзмами: *броути* (Володимир 1579, Сл.УМ 3: 75; Луцьк 1641, Сл.УМ 3: 75) (стп. *broić* [BES I: 77]) 'сваволити'; *взгарда* (Володимир 1600, ТУ: 232; Володимир 1627, ТУ: 279; Володимир 1640, АрхЮЗР I/6: 759; Луцьк 1613, СР: 153) (стп. *wzgarda* [ESB: 155]) 'зневага'; *вѣбредити* (Володимир 1567, Сл.УМ 5: 93) (стп. *bredzić* [Сл.УМ 5: 93]) 'зробити пакість'; *всчинати* (Володимир 1583, Сл.УМ 5: 63; Луцьк 1649, Сл.УМ 5: 63) (стп. *wszczynać* [ESB: 714]) 'починати'; *выкročати, выкročити* (Київ 1643, ДМВН: 265; Володимир 1643, ТУ: 324) (стп. *wykraczać, wykroczyć* [Br: 268; Тимченко 1: 141]) 'зловживати'; *выстрашати* (Житомир 1611, Сл.УМ 6: 63–64) (стп. *wystraszać* [ESB: 579]) 'вилякувати'; *завасненє* (Володимир 1567, Сл.УМ 9: 218) (стп. *zawaśnienie* [Тимченко 1, 258]) 'суперечка'; *завод* (Луцьк 1604, Сл.УМ 9: 232) (стп. *zawód* [ESB: 732]) 'незгода'; *заволанє* (Луцьк 1644, Сл.УМ 9: 234) (стп. *zawołanie* [Тимченко 1: 262]) 'крик'; *застє, за(и)стє, заште* (Володимир 1570, ВГ: 100; Житомир 1583, АКЖМУ: 50) (стп. *zajście* [Тимченко 1: 269]) 'суперечка'; *засадзка* (Володимир 1650, Сл.УМ 10: 191) (стп. *zasadzka* [ESB: 730]) 'підступ'; *заторгнути* (Луцьк 1583, Сл.УМ 10: 254) (стп. *zatargać się* [Сл.УМ 10: 254]) '(вступити з ким-небудь у небажані стосунки) зчепитися'; *звазнитися* (Володимир 1584, ТУ: 207; Володимир 1588, СР: 82; Житомир 1605, ДМВН: 34; Житомир 1611, АКЖУ: 99; Луцьк 1633, СР: 244) (стп. *zwaśnić się* [ESB: 680; Сл.УМ 10: 92–93]) 'зненавидіти'; *зголдovati* (Володимир 1593, Сл.УМ 11: 163–164) (стп. *zholdować* [Сл.УМ 11: 163–164]) 'завойовувати'; *здеспектованє* (Луцьк 1638, СР: 305) (стп. *zdespektowanie* [Сл.УМ 11: 190]) 'кривда'; *зрада* (Луцьк 1649, Сл.УМ 11: 203) (стп. *zdrada* [ЕСУМ II: 279]) 'зрада'; *зелженє* (Луцьк 1627, Сл.УМ 11: 221) (стп. *zelżenie* [Тимченко 1: 319]) та *зелживость* (Луцьк 1569, СР: 34) (стп. *zelżywość* [Тимченко 1: 319]) використовувалися зі значенням 'знеславлення'; *зелжити* (Житомир 1611, АКЖГУ: 76; Володимир 1623, СР: 184) (стп. *zelżyć* [Булика: 121]) 'знеславити'; *зесромотити* (Житомир 1640, Сл.УМ 11: 236) (стп. *zesromocić* [Сл.УМ 11: 236]) 'знеславити'; *зконътемновати* (Володимир 1645, СР: 324) (стп. *skondemnować* [Сл.УМ 11: 246]) 'зневажити'; *зрадецький* (стп. *zdradziecki* [Br: 650]) 'зрадницький'; *ростиркъ* (Житомир 1650, ДМВН: 217) (п. *rozterka* [ESB: 523]) 'сварка';

спросны(и) (Житомир 1611, АКЖГУ: 62) (п. *sprośny* [ESB: 571]) ‘непристойний’; *перенагабання, пренагабання* (Луцьк 1545, ЛМ: 174; Луцьк 1577, ТУ: 167; Володимир 1570, ВГ: 102; Житомир 1635, АЖГУ: 177) (стп. *przenagabanie* [Тимченко 2: 97]) ‘утиск’; *потварь* (Крем’янець 1568, АККрЗУ: 12; Житомир 1611, АКЖГУ: 39, 67) (п. *potwarz* [SP XXVIII: 483–487]) ‘наклеп; пофукати, похукати’ (Володимир 1616, ТУ: 259; Володимир 1635, ТУ: 303) (п. *profukać* [SP XXVI: 135]) ‘насварити’; *уближати* (Київ 1643, ДМВН: 253) (п. *ubliżać* [ESB: 659–660]) ‘заподіювати збитки’; *фо(р)тельны(и)* (Житомир 1590, АЖГУ: 49) (п. *fortelny* [Вг: 126]) ‘підступний’; *обельжене* (Житомир 1635, АЖГУ: 184) (п. *obelzenie* [BES II: 334]) ‘образа’; *обелга* (Володимир 1640, АрхЮЗР I/6: 759, 763) (п. *obelga* [ESB: 371]) ‘зневага’; *окруте(н)ство* (Володимир 1582, ТУ: 189), *окруценство* (Житомир 1618, АрхЮЗР III/1: 240) (п. *okrucieństwo* [Тимченко 2: 40]) ‘жорстокість’. Лексема *похвалка* широко фіксується в аналізованих текстах від другої половини XVI ст. (Луцьк 1561, АКЛГУ: 8; Луцьк 1570, СР: 37; Володимир 1587, ТУ: 214; Володимир 1626, ТУ: 207; Житомир 1618, АрхЮЗР III/1: 251; Житомир 1635, АЖГУ: 97, 106) (п. *pochwalka* [SP XXV: 184]) ‘погроза’, без семантичних змін маніфестують її Словник... Б. Грінченка та СУМ, щоправда, нині лексема належить до застарілого пласту [СГр III: 385; СУМ XVII: 444].

Полонізм *ме(р)з#чка* (п. *mierzątka* [BES II: 179]) ‘огида, прикрість’ у XVI ст. відійшов до пасивної лексики. Номен у досліджуваних текстах засвідчений двічі у фразеологізмі у *ме(р)з#чьце/ме(р)зя(т)це бити* ‘бути у ворожих стосунках’ (Володимир 1567, ВГ: 46, 48), натомість ССУМ ілюструє часте використання лексеми в попередній період [ССУМ I: 586].

Не має єдиного коментаря лексема *шкарадный* (Володимир 1623, СР: 184; Житомир 1635, АЖГУ: 114) (стп. *skarady, szkaradny*). Так, В. Борись та А. Брюкнер наводять також давньоруську форму *скарадний* [ESB: 603; Вг: 549], а Є. Тимченко та О. Булика вважають слово запозиченим із польської [Тимченко 2: 496; Булика: 363] ‘огидний’. Можливо, лексема в староукраїнській мові поширилася з початковим *ш* під впливом польської мови, як номен *шабля* замість *сабля*.

Лексеми **латинського** походження в досліджуваній період теж значно розширили цю підгрупу. Слова *ексцєсь, ексцєсь* (Житомир 1611, АКЖГУ: 62; Житомир 1618, АрхЮЗР III/1: 240; Житомир 1630, СР: 223; Житомир 1635, АЖГУ: 132; Житомир 1650, ДМВН: 204; Луцьк 1646, АрхЮЗР I/6: 800) (лат. *excessus* [ЛРС: 387]) ‘безправний або злочинний вчинок’ та *фурия* (Володимир 1646, ТУ: 330) (п. *furia*, лат. *furia* [BES I: 394]) ‘лють, шаленство’ залишилися в ужитку української мови, зазнавши семантичних змін. Номен *ексцєс* уживається нині з розширеною семантикою та означає ‘крайнє, незвичайне

виявлення чого-небудь', 'гостре зіткнення; порушення громадського порядку' [СУМ II: 466]. Зазнала модифікацій також лексема *фурія*: 'кожна з трьох богинь помсти в давньоримській міфології', *переносне* 'про лиху, сварливу або розлючену жінку', 'дуже отруйна змія, схожа на вужа, що розповсюджена в Австралії' [СУМ X: 655]. Більшість же виявлених слів латинського походження відійшли до архіву української мови: *виолєнѣтия*, *виолє(н)ция* (Житомир 1635, АЖГУ: 158, 170; Луцьк 1638, СР: 304) (лат. *violentia* [ЛРС: 1082]) 'насильство, жорстокість'; *дамнификовати* (Володимир 1650, Сл.УМ 7: 170) (лат. *damnum* 'збиток, шкода' + *facere* 'робити' [ЛРС: 286, 412]) 'завдавати збитків'; *девастовати* (Луцьк 1650, Сл.УМ 7: 215) (стп. *dewastować*, лат. *dēvāstāre* [BES I: 269; ЛРС: 319]) 'нищити'; *де(с)не(к)товати* (Володимир 1645, АрхЮЗР III/1: 393; Житомир 1649, ДМВН: 180) (лат. *dēspectāre* [ЛРС: 315]) 'кривдити'; *де(с)нектъ* (Житомир 1611, АКЖГУ: 75, 77, 97; Житомир 1635, АЖГУ: 119, 138, 190; Житомир 1649, ДМВН: 180; Луцьк 1625, СР: 196; Володимир 1627, ТУ: 279; Крем'янець 1644, СР: 317) (лат. *dēspectus* [ЛРС: 315]) 'кривда'; *дисгонор* (Володимир 1638, ТУ: 307; Луцьк 1644, АрхЮЗР I/6: 797) (лат. *dishonor* [ЛРС: 330, 478]) 'образа'; *дисенсія* (Луцьк 1620, Сл.УМ 8: 23) (лат. *dissēnsio* [ЛРС: 337]) 'незгода'; *дифамованє* (Володимир 1638, ТУ: 307) (лат. *diffāmātio* [ЛРС: 325]) 'обезчещення'; *здеоловати* (Володимир 1646, Сл.УМ 11: 189) (лат. *desolāre* [ЛРС: 314]) 'знищити'; *здеспектовати* (Володимир 1627, ТУ: 279) (лат. *dēspectāre* [ЛРС: 315]) 'скривдити'; *ранко(р)* (Луцьк 1632, СР: 242; Луцьк 1637, СР: 265; Житомир 1630, СР: 226; Житомир 1635, АЖГУ: 96, 190; Житомир 1650, ДМВН: 199) (п. *rankor*, лат. *rancor* [Вг: 453]) 'ненависть'. Наявні в цій підгрупі запозичені слова з латинської мови із синонімічними значеннями *девастація* (Житомир 1650, ДМВН: 197) (стп. *dewastacja*, лат. *dēvāstātio* [BES I: 269]) та *дезоляція* (Луцьк 1649, Сл.УМ 7: 221) (лат. *desolatio* [ЛРС: 314]) 'нищення'; *импєдимє(нт)* (Житомир 1609, ДМВН: 175; Житомир 1611, АКЖГУ: 45; Житомир 1635, АЖГУ: 141) (лат. *impēdimentum* [ЛРС: 495]) та *препєдиция* (Київ 1638, ККПС: 180) (стп. *prepedycja*, лат. *praepeditas*, *praepedium* [Горбачевский: 276]) 'перешкода'. Імовірно, усі латинізми, відзначені вище, побутовали переважно в літературно-писемному мовленні та використовувалася як терміни в юриспруденції.

До цієї підгрупи належить кілька **германізмів**: лексеми *бунтъ* (Володимир 1567, Сл.УМ 3: 96; Житомир 1650, Сл.УМ 3: 96) (стп. *bunt*, свн. *bunt* [Булика: 51]) 'заколот' та *бурда* (Житомир 1649, ДМВН: 180) (стп., стч. *burda*, ствн. *buhurt* [ESB: 47]) 'заколот' перебували в синонімічних відношеннях. У подальшому в мові відбувається усунення дублетів, так, слово *бурда* із засвідченим значенням виходить із ужитку, а

номен *бунт* активно використовується в сучасній мові [СУМ I: 256]. Залишилася в активному лексиконі української мови лексема, яка сягає германського джерела, *шарпати* (Крем'янець 1583, СР: 73; Крем'янець 1644, СР: 317; Житомир 1605, ДМВН: 66; Житомир 1611, АКЖГУ: 83) (п. *szarpać*, свн. *scharben* [Фасмер IV: 411]) 'шарпати'. Як засвідчує фонетична структура, слово потрапило до староукраїнської мови через польське посередництво.

Виявлено два слова, які мали в північноукраїнських текстах омоніми: *заводь*¹: *што бы то на небожчику за знаки были и от кого бы, - звлаща же ни с ким в неприязни а ни в жадным заводе небожчик не жив...* (Луцьк 1604, Сл.УМ 9: 232) (стп. *zawód* [ESB: 732]) 'незгода' – *заводь*²: *...границы и ко(н)цы ве(д)ле ремисиш и (с)лу(ш)ни(у)ши(х) заводи(в) усыпа(л) и ско(н)чи(л) тую спра(в)у; ...где-(м) я сво(у) заво(д) грани(ч)ны(у) выводи(л)* (Київ 1595, 1600 ККПС: відповідно 62, 141) (стп. *zawód* [ESB: 732]) 'офіційний показ границь маєтку'; *бунть*¹: *па(н) да(х)нови(ч) визна(л) и(ж)...* *на јсвечене бУ(н)то(в) люде(й) че(р)нчегоро(д)ски(х) которые бу(н)ты чыни(т) проти(в)ку пане(и) Аа(л)че(в)ско(и) бы(л) есми в че(р)нчегоро(д)ку* (Володимир 1567, Сл.УМ 3: 96; Сл.УМ 3: 96); *подданые, бунъти поднешъши, веспол с своевольными козаками, маетности оповедающого спустошили* (Житомир 1650, Сл.УМ 3: 96) (стп. *bunt*, свн. *bunt* [Булика: 51]) 'заколот' – *бунть*²: *бунть ножовъ... пограбити розказаль* (Володимир 1635, ТУ: 303) (стп. *bunt*, нвн. *Vund* [Сл.УМ 3: 96]) (в'язка) 'бунт';

Отже, проаналізований матеріал дає змогу зробити висновки про те, що аналізована група лексики значно була наповнена словами іншомовного походження, насамперед польського, латинського, германського. Проте в процесі розвитку велика кількість таких запозичень вийшла з активного фонду української мови, імовірно, що ще в староукраїнський період (*зелжене, ростиркъ, перенагабаня/пренагабаня, ексцесь, виоленьтия/виоле(н)ция, дамнификовати, бурда* тощо). Невелика частина слів продовжує функціонувати й у сучасній українській мові (*бунт, шарпати, умисл*), в окремих лексемах відбулося розширення семантичної структури (*замешане, ексцесь, фурия*). Деякі нині вже належать до пасивного складу й маркуються в СУМі як розмовна (*завзятися*), застаріла (*похвалка*).

Список використаних джерел та словників

АЖГУ – Акти Житомирського гродського уряду: 1590 рік, 1635 рік / Підгот. до вид. В. М. Мойсієнко. – Житомир, 2004. – 256 с.

АКЖГУ – Актова книга Житомирського гродського уряду 1611 року / Підгот. до вид.: А. М. Матвієнко, В. М. Мойсієнко. – Житомир, 2002. – 392 с.

АКЖМУ – Актова книга Житомирського міського уряду кінця XVI ст. (1582-1588 рр.) / Підгот. до вид. М. К. Бойчук. – К.: Наукова думка, 1965. – С. 70–156.

АККрЗУ – Литвинчук Л. Актова книга Крем'янецького земського уряду 1568 року / Л. Литвинчук // Волинь-Житомирщина: Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – 2002. – № 8. – С. 9–19.

АКЛГУ – Мойсієнко В. Актова книга Луцького гродського уряду 1561 року / В. Мойсієнко // Волинь-Житомирщина: Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – 2002. – № 8. – С. 5–8.

АрхЮЗР – Архив Юго-Западной России, издаваемый Комиссией для разбора древних актов. – К., 1859 – 1914.

Булика – Булыка А. М. Даўнія запазычанні беларускай мовы / А. Булыка. – Мінск: Навука і тэхніка, 1972. – 384 с.

Горбачевский – Горбачевский Н. И. Словарь древняго актоваго языка сѣверо-западнаго края и царства польскаго / Herausgegeben und eingeleitet von O. Horbatsch. – München, 1992. – 398 s.

ДМВН – Ділова мова Волині і Наддніпрянщини XVII ст.: Зб. док. / Підгот. до вид. В. В. Німчук, В. Русанівський та ін. – К.: Наукова думка, 1981. – 316 с.

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: / За ред. О. С. Мельничука: В 7-ми т. – К., 1982 – 2006. – Т. 1–5.

ККПС – Книга Київського підкоморського суду (1584-1644) / Підгот. до вид. Г. В. Боряк, Т. Ю. Гирич, Л. З. Гісцова та ін. – К.: Наукова думка, 1991. – С. 57–293.

ЛМ – Литовська метрика. Книга 561. Ревізії українських замків 1545 року / Підгот. В. Кравченко. – К., 2005. – С. 93–255.

ЛРС – Дворецкий И. Х. Латино-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – М.: Русский язык, 1976. – 1096 с.

СГр – Словарь української мови Бориса Грінченка. – Т. 1–4. – К.: Видавництво "Довіра" – УНВЦ "Рідна мова", 1997.

Сл.УМ – Словник української мови XVI – I половини XVII ст. – Вип. 1–15. – Львів, 1994–2011.

СР – Селянський рух на Україні 1569-1647 рр. Збірник документів і матеріалів / Упорядники Г. В. Боряк та ін. – К., 1993. – 357 с.

ССУМ – Словник староукраїнської мови XIV – XV ст.: У двох т. – К., 1977–1978.

СУМ – Словник української мови: В 11-ти т. – К., 1970–1980. – Т. I–XI.

Тимченко – Тимченко Є. Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV – XVIII ст. У двох книгах / Підг. до видання В. В. Німчук та Г. І. Лиса. – Київ-Нью-Йорк. – 2003.

ТУ – Торгівля на Україні, XIV – середина XVII століття: Волинь і Наддніпрянщина / АН УРСР. Археограф. комісія та ін.; упор. В. М. Кравченко, Н. М. Яковенко. – К.: Наукова думка, 1990. – 408 с.

Фасмер – Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: В 4-х т. / М. Фасмер. – М.: Прогресс, 1964 – 1987.

ВЕС – Bańkowski A. Etymologiczny słownik języka polskiego / A. Bańkowski. – Warszawa, 2000. – Т.1–2.

Br – Brückner A. Słownik etymologiczny języka polskiego / A. Brückner. – Kraków, 1957. – 806 s.

ESB – Boryś Wiesław. Słownik etymologiczny języka polskiego / Wiesław Boryś. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2005. – 863 s.

Список використаної літератури

1. Гумецкая Л. Л. Заметки об украинско-западнорусских лексических связях древнего периода // Проблемы истории и диалектологии славянских языков. – М., 1971. – С. 113–118.
2. Гумецька Л. Л. З історичної лексикології української мови // Мовознавство. – 1981. – № 1. – С. 38–44.
3. Гумецька Л. Л. К истории украинско-польских языковых связей // Исследования по польскому языку. Сборник статей / Отв. ред. З. Н. Стрекалова. – М.: Наука, 1969. – С. 219–228.
4. Гумецька Л. Л. Морфематичні субституції в найдавніших українських запозиченнях з польської мови // Питання слов'янського мовознавства. – Львів, 1963. – С. 52–56.
5. Гумецька Л. Л. Способи адаптації запозиченої лексики в староукраїнській мові // Мовознавство. – 1976. – № 4. – С. 71–74.
6. Гумецька Л. Л. Чи впливала старочеська мова на мову українських грамот XIV–XV ст.? (Праці проф. Й. Мацурека про зв'язок староукраїнських документів) // Мовознавство. – 1967. – № 4. – С. 92–95.
7. Гумецька Л. Л. Фонетичні субституції в староукраїнських запозиченнях з польської мови // Дослідження і матеріали з української мови. – Т. 5. – К., 1962. – С. 53–62.
8. Гринчишин Д. Г. Лексичні запозичення з тюркських мов // Українська історична та діалектна лексика. – К, 1995. – Вип. 2. – С. 89–104.
9. Гринчишин Д. Г. Тюркські лексичні запозичення в пам'ятках мови XIV–XVII ст. // Лексика української мови в її зв'язках з сусідніми слов'янськими і неслов'янськими мовами. Тези доповідей. – Ужгород, 1982. – С. 7–9.
10. Гринчишин Д. І. Із спостережень над адміністративно-юридичною лексикою в українських грамотах XIV–XV ст. // Дослідження і матеріали з української мови. – Т. V. – К., 1962. – С. 31–52.
11. Рогаль М. С. Лексичні запозичення в українських літописах к. XVII – I пол. XVIII ст. / Дис. ... канд. філол. наук. – К., 1968. – 366 с.
12. Рогаль М. С. Полонізми в українсько-білоруській діловій мові XIV – XV ст. // Лексика української мови в її зв'язках з сусідніми слов'янськими і неслов'янськими мовами. – Тези доповідей. – Ужгород, 1982. – С. 21–22.
13. Шаровольський І. Німецькі позичені слова в українській мові. Ч.1-2 // Записки Київського інституту народної освіти. 1926-1927. – С. 75-82.
14. Шелудько Д. Німецькі елементи в українській мові. // Укр. академія наук. Збірник для дослідження української мови. – К., 1931. – С. 1-60.

15. Гриценко С. П. Лексичний вплив як чинник динаміки структури мови-реципієнта (на матеріалі латинських запозичень українських пам'яток к. XVI – XVII ст.) / Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. – К., 1999. – 290 с.
16. Гонтарук Л. Характер запозичень із польської мови в українську XVI – першої половини XVII ст. // Проблеми слов'янознавства. – 2004. – Вип. 54. – С. 78–103.
17. Karpluk Maria. Słownik języka staroukraińskiego XIV – XV w. A rekonstrukcja leksyki staropolskiej // Munera linguistica. – S. 157–161.
18. Лесів М. Польська та українська мови: взаємні контакти та збагачення // Мандрівець. – 1999. – № 4. – С. 69–75.
19. Łesiów M. Historia wzajemnych kontaktów i wpływów języka polskiego i ukraińskiego // Z badań nad polsko-ukraińskimi powiązaniem językowymi. – Lublin, 2003. – С. 11–23.
20. Łesiów M. Wzajemne oddziaływanie polsko-ukraińskie w świetle faktów językowych w Średniowieczu // Między Wschodem i Zachodem. – Cz. 1. – Warszawa, 1989. – S. 41–52.
21. Łesiów M. Zagadnienie polsko-ukraińskich wzajemnych stosunków językowych // Rozprawy Slawistyczne. – №10. – Lublin, 1995. – S. 245–258.
22. Kość J. Z historii polsko-ukraińskich związków językowych we wschodniej Lubelszczyźnie // Dzieje Lubelszczyzny. – T. 4. – Lublin, 1992. – S. 101–110.
23. Lehr-Spławiński T. Język polski. Pochodzenie, powstanie, rozwój. – Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1978. – 452 s.
24. Lehr-Spławiński T. Wzajemne wpływy polsko-ruskie w dziedzinie językowej. – Kraków, 1928. – 20 s.
25. Урбанчик С. Контакти польської мови з іншими слов'янськими мовами // Взаємовплив слов'янських мов і літератур. – К.: Вид-во Київського університету, 1972. – С. 69–78.

Tytarenko V.M. Borrowed Names Denoting People's Negative Actions in the Northern Ukrainian Manuscripts of the XVI – XVII Centuries.

The article deals with the foreign influence on the formation of lexical group, which denotes impolite and evil actions of people on the materials of the northern Ukrainian record books of the XVI-XVII centuries.

Tytarenko W.M. Zapożyczone nazwy negatywnych działań człowieka w pamiętnikach północnoukraińskich XVI-XVII wieku

W artykule na materiale północnoukraińskich ksiąg aktowych XVI-XVII wieków zostały zbadane wpływy obce na kształcenie leksykalnej grupy określającej niegrzeczne, złośliwe uczynki człowieka. W odnalezionych wyrazach zostały przeanalizowane zmiany leksykalno-semantyczne, ich ewolucja w języku ukraińskim.